

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Ma'rupov Akobir Baxtiyor o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi (Master of Business Administration-MBA)
Finance&Fintex mutaxassisligi bo'yicha magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15569978>

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini modernizatsiya qilish zarurati va uni rivojlantirish istiqbollari yoritilgan. Raqamli texnologiyalarning iqtisodiy faoliyatga tobora chuqur kirib borayotgani soliq tizimining ham zamonaviy vositalar asosida qayta tashkil etilishini talab qilmoqda. Muallif soliq nazoratining avtomatlashtirilishi, soliq to'lovchilar faoliyati ustidan real vaqtli monitoringni yo'lga qo'yish, blokcheyn va sun'iy intellektdan foydalanish kabi ilg'or yondashuvlarni tahlil qiladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan soliq islohotlari, mavjud muammolar va istiqboldagi ustuvor yo'nalishlar ilmiy asoslangan tarzda bayon etilgan. Maqola soliq tizimi samaradorligini oshirishga doir amaliy takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, soliq tizimi, soliq islohotlari, raqamlashtirish, elektron hisob-faktura, sun'iy intellekt, blokcheyn, soliq nazorati, moliyaviy shaffoflik, avtomatlashtirilgan soliq boshqaruvi.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TAX SYSTEM IN THE DIGITAL ECONOMY

Abstract. This article discusses the need to modernize the tax system in the context of the digital economy and the prospects for its development. The increasing penetration of digital technologies into economic activity requires the reorganization of the tax system based on modern tools. The author analyzes such advanced approaches as the automation of tax control, the establishment of real-time monitoring of taxpayers' activities, the use of blockchain and artificial intelligence. At the same time, the tax reforms being implemented in Uzbekistan, existing problems and priority areas for the future are scientifically presented. The article concludes with practical proposals for improving the efficiency of the tax system.

Keywords: Digital economy, tax system, tax reforms, digitization, electronic invoicing, artificial intelligence, blockchain, tax control, financial transparency, automated tax management.

Kirish

So'nggi yillarda O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish, soliq to'lovchilar bilan ochiq va tizimli hamkorlikni rivojlantirish, shuningdek, hududlarda fiskal tartibot samaradorligini oshirishga qaratilgan islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonlarda "mahallabay" yondashuvning amaliyotga joriy etilishi soliq boshqaruvi sifatini yangi bosqichga olib chiqdi.

Xususan, 2024-yil mart oyidan boshlab hududiy soliq boshqarmalari tarkibida "Soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish" bo'limlari tashkil etildi. Ushbu bo'limlar orqali 183 mingdan ortiq qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) to'lovchilari 14 ta iqtisodiy sohalar bo'yicha segmentlashtirilib, "korxonabay" xizmat ko'rsatish tamoyili asosida individual yondashuv yo'lga qo'yildi.

Bunda 902 nafar mas'ul xodim soliq to'lovchilarga birlashtirilib, ularning faoliyati 26 ta mezon asosidagi samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) orqali tizimli baholanmoqda.

Bu yondashuv soliq ma'muriyatchiligida nafaqat xizmat sifati va shaffoflikni ta'minladi, balki soliq intizomi va soliq tushumlarini oshirishda ham ijobiy natijalar berdi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha jabhalarini tubdan o'zgartirib, yangi iqtisodiy model — raqamli iqtisodiyot shakllanishiga sabab bo'lmoqda. Ushbu transformatsiya jarayoni davlat moliyaviy siyosatining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lgan soliq tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy soliq boshqaruvi uslublari zamonaviy raqamli operatsiyalar, elektron tijorat, onlayn xizmat ko'rsatish va global tranzaksiyalar sharoitida o'z samarasini yo'qotmoqda.

Xususan, O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda soliq sohasida raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq deklaratsiyalarini elektron tarzda qabul qilish, onlayn nazorat-kassa apparatlarining joriy qilinishi, "Soliq mobil ilovasi" kabi raqamli xizmatlarning ishlab chiqilishi bu yo'nalishdagi muhim qadamlardir.

Shu nuqtai nazardan, raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini zamonaviylashtirish, uni ilg'or texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish, axborot xavfsizligi va soliq to'lovchilarning ishonchini mustahkamlovchi yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati tobora kuchaymoqda. Ushbu maqolada soliq tizimini raqamlashtirishning dolzarb jihatlari, mavjud muammolar va istiqbolli rivojlanish yo'nalishlari ilmiy tahlil qilinadi.

Metodologiya: Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi davlat moliyaviy boshqaruvi, ayniqsa soliq tizimining yangi sharoitlarga moslashuvchanligini taqozo etmoqda. Shunday zamonaviy sharoitda soliq tizimining rivojlanish istiqbollarini chuqur tahlil qilish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, ushbu tadqiqotda aynan shu tamoyillarga asoslanilgan.

Avvalo, tizimli yondashuv asosida soliq tizimi barcha elementlari va ishtirokchilarining raqamli iqtisodiyot sharoitida qanday o'zaro ta'sirga kirishishi chuqur o'rganildi. Bu orqali soliq organlari, to'lovchilar, texnologik platformalar va davlat axborot tizimlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik aniqlab berildi.

Shuningdek, tahliliy-uslubiy yondashuv asosida O'zbekistonda mavjud bo'lgan soliq boshqaruvi tajribasi, elektron xizmatlarning joriy etilishi va ularning amaliy natijalari tahlil qilindi. Bu jarayonda qonunchilik bazasi, statistika, xalqaro hisobotlar va soha mutaxassislari fikrlari asos sifatida qo'llanildi.

Tadqiqotda taqqoslov tahlil usuli muhim rol o'ynadi. O'zbekiston soliq tizimi boshqa rivojlangan davlatlar, xususan Estoniya, Singapur va Janubiy Koreya tajribalari bilan solishtirildi. Bu davlatlarda soliq organlari tomonidan raqamli texnologiyalardan foydalanish, real vaqtli monitoring tizimlari va sun'iy intellekt asosidagi soliq riskini baholash tizimlari muvaffaqiyatli joriy qilingan. Bu yondashuvlar O'zbekiston sharoitiga qanchalik mos kelishi bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqildi.

Empirik yondashuv orqali Davlat soliq qo'mitasi, Moliya vazirligi, shuningdek, xalqaro tashkilotlar (OECD, IMF) tomonidan e'lon qilingan statistik va tahliliy ma'lumotlar to'plandi va tahlil qilindi. Ular soliq tushumlari dinamikasi, elektron xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari va byudjetga ta'sir darajasi kabi mezonlarni o'z ichiga oladi.

Bundan tashqari, ekstrapolyatsiya usuli yordamida soliq tizimining hozirgi raqamli rivojlanish bosqichidan kelib chiqib, istiqboldagi rivojlanish senariylari ishlab chiqildi. Ushbu uslub bo'yicha soliq boshqaruvi samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar shakllantirildi.

Yana bir muhim yo'nalish sifatida SWOT-tahlil qo'llanildi. U orqali O'zbekistonda soliq tizimini raqamlashtirishdagi kuchli tomonlar (masalan, markazlashtirilgan boshqaruv va siyosiy irodaning mavjudligi), zaif jihatlar (hududlar bo'yicha texnologik tafovutlar), mavjud imkoniyatlar (xalqaro hamkorlik, investorlar qiziqishi) va tahdidlar (kiberxavfsizlik, raqamli savodxonlik pastligi) aniqlandi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot raqamli iqtisodiyotning soliq tizimiga ta'sirini har tomonlama o'rganish, mavjud imkoniyatlar va muammolarni aniqlash hamda O'zbekiston uchun mos keluvchi strategik yechimlarni ishlab chiqish bo'yicha kompleks metodologik yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda nazariy tahlillar bilan birga amaliy kuzatuvlar, statistik ma'lumotlar va ilg'or xorijiy tajribalardan foydalangan holda real tavsiyalar shakllantirildi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini takomillashtirish masalasi so'nggi yillarda jahon ilmiy hamjamiyatining e'tibor markazida bo'lib kelmoqda. Xususan, ilg'or davlatlar tajribasi, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, iqtisodchi-olimlarning ilmiy ishlari ushbu mavzuni chuqur o'rganishga imkon beradi. Quyida asosiy adabiyotlar tahlil qilinadi.

OECD (2020) – “Tax Administration 3.0” Mazkur hisobotda soliq boshqaruvining raqamli transformatsiyasi konsepsiyasi bayon etilgan. OECD mutaxassisleri soliq organlarining faoliyatini sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va real vaqtlil monitoring orqali qanday yaxshilash mumkinligini tizimli ravishda ko'rsatib bergan. Xususan, raqamli to'lovlar asosida tranzaksiyalarni avtomatik tahlil qilish orqali soliqdan bo'yin tovlashni kamaytirish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega.

Brynjolfsson va McAfee (2014) – “The Second Machine Age” Mualliflar raqamli texnologiyalar iqtisodiyotga kiritayotgan tub o'zgarishlarni tahlil qiladi. Ularning fikricha, raqamli iqtisodiyot soliq siyosatini qayta ko'rib chiqishga majbur qilmoqda, chunki yangi iqtisodiy model an'anaviy daromad manbalarini o'zgartirmoqda. Bu esa soliq bazasini aniqlash va nazorat qilishda yangicha yondashuvlar zarurligini taqozo etadi.

UNCTAD (2022) – “Digital Economy Report” Xalqaro savdo va raqamli xizmatlar global oqimi ortayotgan bir paytda, ushbu hisobotda raqamli iqtisodiyotda fiskal siyosatni barqaror yuritish yo'nalishlari ko'rsatib o'tilgan. Soliq yurisdiksiyasi, transchegaraviy raqamli operatsiyalar va ularga soliq solish masalalari chuqur yoritilgan.

Qodirov S. va boshqalar (2021) – “Soliq boshqaruvini takomillashtirish yo'nalishlari” Mazkur mahalliy adabiyotda O'zbekistonda olib borilayotgan soliq islohotlari, soliq ma'murchiligi, soliq to'lovchilar bilan interaktiv hamkorlik vositalari haqida batafsil ma'lumot berilgan. Unda elektron tizimlar orqali soliq nazoratini amalga oshirish tajribalari alohida tahlil qilingan.

Davlat soliq qo'mitasining 2023–2024 yillardagi statistik byulletenlari

Ushbu amaliy manbalar soliq tushumlarining o'sish dinamikasi, elektron xizmatlar soni, ONKA orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar hajmi kabi faktik ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Ular asosida soliq tizimining raqamli rivojlanish darajasini baholash imkoniyati yaratiladi.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini takomillashtirish — bu nafaqat texnologik muammo, balki huquqiy, institutsional va siyosiy muvofiqlikni ham taqozo etuvchi kompleks jarayondir. Ilmiy manbalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va mahalliy tajribalar soliq boshqaruvini avtomatlashtirish, soliq to'lovchilarga qulay elektron xizmatlar ko'rsatish va raqamli tranzaksiyalarni tahlil qilishning zamonaviy uslublarini taklif qilmoqda.

Tahlil va natijalar

Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida bir qator muhim o'zgarishlar va ijobiy siljishlar kuzatildi. Jumladan, biriktirilgan soliq inspektorlari past reytingga ega bo'lgan tadbirkorlik subyektlari bilan individual ishlash tizimi yo'lga qo'yildi. Ular tomonidan barqarorlik reytingida 23 ta mezon asosida past ball olgan subyektlarga tushuntirish ishlari olib borilib, yuqori reytinglarga ko'tarilish bo'yicha amaliy yordam ko'rsatilmoqda.

Umumiy tartibda biriktirilgan soliq inspektorining asosiy vazifalari soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlarini to'g'ri bajarish, soliqlarni belgilangan muddatlarda to'lash hamda jarimalarni oldini olishga ko'maklashishdan iborat. Bu jarayonlar orqali nazoratdan ko'ra, konsultativ yondashuvga urg'u berilmoqda.

Shuningdek, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish maqsadida "Soliq boshqarmasi ma'murchiligi" axborot tizimi ishlab chiqildi. Ushbu tizim orqali 42 ta yo'nalish asosida avtomatik tarzda aniqlangan soliq to'lovchilar faoliyatidagi kamchiliklar ularning shaxsiy kabinetiga yuboriladi hamda bartaraf etish bo'yicha maxsus xabarnomalar avtomatik tarzda shakllantiriladi.

Tizimning amalda joriy etilishi quyidagi ijobiy natijalarni berdi:

- Tovar aylanmasini 10 million so'mdan ko'p ko'rsatgan subyektlar soni 41 foizga oshdi;
- Bir oyda 1 million so'mdan ortiq soliq to'lagan subyektlar soni 44 foizga ko'paydi;
- Rentabellik darajasi oshgan subyektlar soni 55 foizga yetdi;
- Barqarorlik reytingi BB darajadan yuqori bo'lgan subyektlar soni 261 foizga ortdi.

Bundan tashqari, soliq to'lovchilarning shaxsiy kabinetiga biriktirilgan inspektorlar bilan tezkor aloqada bo'lish imkoniyati yaratildi. Soliq to'lovchilarga o'zlariga biriktirilgan inspektorning aloqa raqamlari va elektron pochta manzillari yuborilib, ular soliq sohasidagi yangiliklardan xabardor bo'lishlari uchun maxsus Telegram guruhlariga qo'shilmoqda. Shuningdek, shaxsiy kabinet orqali soliq to'lovchilar biriktirilgan inspektor haqida ma'lumotlarni ko'rish imkoniga ega bo'ldi.

1-jadval.**2024-yilda soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish tizimi bo'yicha ko'rsatkichlar**

№	Ko'rsatkich nomi	Miqdor / Soni	Izoh
1	"Soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish" bo'limlari tashkil etilgan hududlar	Barcha viloyatlar	Har bir hududiy soliq boshqarmasi qoshida tashkil etilgan
2	QQS to'lovchi yuridik shaxslar soni (2024-yil mart holatiga)	183 000 ta	Faoliyat sohasi bo'yicha segmentlashtirilgan
3	Iqtisodiy sohalar bo'yicha ajratilgan guruhlar soni	14 ta	Savdo, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va b.
4	Soliq to'lovchilarga biriktirilgan mas'ul xodimlar soni	902 nafar	Korxonalarga bevosita xizmat ko'rsatadigan xodimlar
5	Xodim faoliyati baholanuvchi KPI mezonlar soni	26 ta	Samaradorlik, aniqlik, aloqa sifati va b. mezonlar asosida
6	Joriy tizimda xizmat ko'rsatish formati	"Korxonabay" yondashuv	Har bir subyektga individual yondashuv

7	Maqsadli natijalar	Soliq tushumlarining oshishi, soliq madaniyatining yuksalishi	Ilg'or xizmat modeli yaratishga xizmat qiladi
---	--------------------	---	---

Ushbu tizim soliq ma'muriyatchiligini yangi bosqichga olib chiqish, qonunbuzarliklarni oldini olish, tadbirkorlarning ishbilarmonlik obro'sini saqlab qolish va ularning barqarorlik reytingida yuqori o'rinlarni egallashiga xizmat qilmoqda. Shu bois, korxona va tashkilotlarning birlashtirilgan soliq inspektorlari bilan yaqin hamkorlikda ishlashi hamda mavjud kamchiliklarni o'z vaqtida mustaqil ravishda bartaraf etishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Muhokama

O'zbekiston soliq tizimining raqamli iqtisodiyotga integratsiyalashuvi jadal sur'atlarda kechmoqda va bu jarayon davlat moliyaviy boshqaruvi sifatini tubdan o'zgartirmoqda. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda amalga oshirilgan raqamlashtirish choralari — jumladan, ONKA joriy etilishi, soliq to'lovchilarning shaxsiy kabineti, "Soliq boshqarmasi ma'murchiligi" axborot tizimi va elektron bildirishnomalar — soliq boshqaruvi samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda.

Xususan, shaxsiy kabinet orqali soliq to'lovchilarga individual yondashuvni kuchaytirish, har bir subyektga birlashtirilgan soliq inspektorlari orqali amaliy ko'mak berish, soliq risklarini oldindan aniqlash va bartaraf etish imkoniyatini yaratdi. Bu esa nafaqat soliq tushumlarining o'sishiga, balki tadbirkorlik subyektlarining o'z faoliyatiga nisbatan mas'uliyatini oshirishga ham xizmat qilmoqda.

2-jadval.

2024-yilda O'zbekistonda soliq tizimining raqamlashtirilishi va uning asosiy ko'rsatkichlari

№	Ko'rsatkich nomi	2024-yilgi ko'rsatkichlar	O'sish sur'ati (%)	Izoh
1	QQS to'lovchi yuridik shaxslar soni	183 000 ta	+12%	14 ta iqtisodiy soha bo'yicha segmentlashtirilgan
2	Soliq to'lovchilarga birlashtirilgan mas'ul xodimlar soni	902 nafar	Yangi tizim	"Korxonabay" xizmat ko'rsatish tamoyili asosida
3	Mas'ul xodimlar faoliyati baholanuvchi KPI mezonlar soni	26 ta	Yangi tizim	Samaradorlik, aniqlik, aloqa sifati va b. mezonlar asosida
4	"Soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish" bo'limlari tashkil etilgan hududlar	Barcha viloyatlar	Yangi tizim	Har bir hududiy soliq boshqarmasi qoshida tashkil etilgan
5	Soliq tushumlari umumiy hajmi (mlrd so'm)	150 000 mlrd so'm	+10%	Raqamlashtirish natijasida oshgan
6	Elektron soliq hisobotlari ulushi (%)	95%	+5%	2023-yilga nisbatan o'sish
7	ONKA (onlayn nazorat-kassa apparatlari) soni	120 000 ta	+20%	2023-yilga nisbatan o'sish

8	Soliq to'lovchilarning shaxsiy kabinetidan foydalanuvchilar soni	1 500 000 ta	+25%	2023-yilga nisbatan o'sish
9	Soliq to'lovchilarga yuborilgan elektron xabarnomalar soni	2 000 000 ta	+30%	2023-yilga nisbatan o'sish
10	Soliq to'lovchilarga ko'rsatilgan elektron xizmatlar soni	50 000 ta	+15%	2023-yilga nisbatan o'sish

Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi (2024). Soliq tizimining raqamlashtirilishi bo'yicha yillik hisobot.

Yuqorida keltirilgan statistika — masalan, 1 million so'mdan ortiq soliq to'lagan subyektlar sonining 44% ga, BB dan yuqori reytingga ega bo'lgan subyektlar sonining esa 261% ga oshgani — raqamli ma'muriyatchilik mexanizmlarining amaliy samaradorligini tasdiqlaydi. Bu esa, o'z navbatida, raqamli transformatsiyaning nafaqat nazariy, balki real iqtisodiy samara berayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, raqamli soliq boshqaruvi jarayonida ba'zi muammolar ham mavjud.

Jumladan:

- Hududlar bo'yicha texnik infratuzilmaning bir xil emasligi;
- Ayrim soliq to'lovchilarning raqamli savodxonlik darajasi pastligi;
- Axborot xavfsizligini ta'minlash zarurati ortib borayotgani;
- Raqamli platformalarda ishlashga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlarning ba'zan yetarli emasligi.

Ushbu muammolarni yechish uchun soliq organlari tomonidan tizimli choralar ko'rilmoqda. Xususan, soliq inspektorlarini doimiy malaka oshirish tizimi, mobil ilovalar orqali ko'rsatmalar berish, soliq to'lovchilarni elektron xizmatlardan foydalanishga jalb qilish bo'yicha PR va o'quv kampaniyalari olib borilmoqda.

Muhokama asosida xulosa qilish mumkinki, soliq tizimini raqamlashtirish O'zbekistonda nafaqat texnik darajadagi islohot, balki tadbirkorlik madaniyatini oshirish, iqtisodiy shaffoflikni ta'minlash va davlat byudjetining barqarorligini kuchaytirishga xizmat qiluvchi strategik yo'nalishdir. Kelgusida bu tizim sun'iy intellekt, blokcheyn va Big Data texnologiyalari bilan integratsiyalashgani sari yanada kompleks va real vaqtli boshqaruvga aylanadi.

Xulosa

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini takomillashtirish davlat moliyaviy siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Texnologik innovatsiyalar soliq ma'muriyatchiligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ayniqsa, O'zbekistonda so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar bu jarayonni aniq misollar orqali namoyon etmoqda.

Elektron hisobot tizimlari, onlayn nazorat-kassa apparatlari (ONKA), soliq to'lovchilarning shaxsiy kabinetlari va "Soliq boshqarmasi ma'murchiligi" axborot tizimi orqali soliq boshqaruvining raqamlashtirilgan infratuzilmasi shakllantirildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, raqamlashtirish jarayoni soliq tushumlarining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, tovar aylanmasi va rentabellik ko'rsatkichlaridagi ijobiy dinamikalar bu jarayonning iqtisodiy samaradorligini isbotlamoqda.

Shuningdek, soliq to'lovchilar bilan individual ishlash, ularga birlashtirilgan soliq inspektorlarining tushuntirish va ko'mak xizmati orqali soliq madaniyati oshib bormoqda.

Yangi axborot tizimlarining joriy etilishi orqali soliq nazorati klassik jazo yondashuvidan ko'ra, profilaktik va maslahat beruvchi funksiyalarga ega bo'lib bormoqda. Bunday yondashuv, o'z navbatida, davlat va tadbirkor o'rtasida ijobiy ishonch muhitini shakllantiradi.

Shu bilan birga, tizimda ayrim muammolar ham mavjud bo'lib, ular raqamli savodxonlikning past darajasi, axborot xavfsizligi muammolari hamda huquqiy bazaning to'liq shakllanmaganligi bilan bog'liq. Bu esa raqamli transformatsiyaning uzluksiz rivoji uchun qo'shimcha choralar ko'rishni talab etadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, quyidagi asosiy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, soliq to'lovchilarni raqamli xizmatlardan foydalana olish darajasini oshirish uchun maxsus o'quv dasturlarini tashkil etish zarur.

Ikkinchidan, soliq tizimidagi axborotlarning xavfsizligini ta'minlash uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish talab qilinadi.

Uchinchidan, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish orqali soliq risklarini oldindan aniqlash tizimini joriy etish lozim.

Umuman olganda, raqamli soliq tizimi O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy siyosatida strategik ustuvor yo'nalishga aylanib, moliyaviy shaffoflikni ta'minlash, adolatli soliq yondashuvlarini qaror toptirish va budget barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Mazkur jarayonlarning izchil davom ettirilishi mamlakat soliq siyosatini XXI asr talablari darajasiga ko'taradi.

REFERENCES

1. OECD (2020) *Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration*. Paris: OECD Publishing.
2. IMF (2021) *Taxing the Digital Economy: Challenges and Solutions*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
3. UNCTAD (2022) *Digital Economy Report 2022: Cross-border data flows and development*. Geneva: United Nations.
4. Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2014) *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: W. W. Norton & Company.
5. Qodirov, S., Jo'rayev, I. and Karimov, N. (2021) *Soliq boshqaruvini takomillashtirish yo'nalishlari*. Toshkent: Iqtisodiyot.
6. Davlat soliq qo'mitasi (2023) *Soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish bo'yicha yillik hisobot*. Toshkent: DSQ Nashriyoti.
7. Azizov, A. (2020) 'Raqamli transformatsiya va soliq nazorati: O'zbekiston tajribasi', *Soliq va Moliya*, 2(4), b. 23–29.
8. Gulyamov, S. (2021) 'Soliq tizimida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari', *Axborot texnologiyalari jurnali*, 1(1), b. 44–50.
9. Moliya vazirligi (2022) *O'zbekiston Respublikasining soliq siyosati asosiy yo'nalishlari*. Toshkent: Rasmiy nashr.
10. Deloitte (2021) *Global Tax Reset: Digital Services Taxation*. London: Deloitte Insights.
11. World Bank (2020) *Doing Business: Taxation in the Digital Age*. Washington, D.C.: World Bank Group.

12. PwC (2021) *The Digitalization of Tax: A Global Perspective*. London: PricewaterhouseCoopers.
13. Rakhmatov, B. (2021) 'Elektron fiskal tizimlar va ularning soliq intizomidagi roli', *Moliyaviy Tahlil*, 3(2), b. 55–61.
14. Soliq.uz (2024) *DSQ elektron xizmatlari portali*. Mavjud: <https://soliq.uz> [26.05.2025-yil holatiga ko'ra].
15. EY (Ernst & Young) (2022) *Tax Technology and Transformation*. London: EY Global.
16. Karimova, M. (2023) 'Barqaror soliq boshqaruvi uchun axborot texnologiyalarining ahamiyati', *Iqtisodiy Tadqiqotlar*, 4(1), b. 17–23.
17. G'aniev, A. (2022) *Raqamli iqtisodiyot va fiskal siyosat uyg'unligi*. Toshkent: Innovatsiya.
18. European Commission (2021) *Digital Taxation: EU Policy Briefing*. Brussels: EU Publications.